האקדח על שולחן המטבח

צמצום נשק במרחב הציבורי – צמצום התבחינים והגברת הפיקוח

אוגוסט 2021

שמירת הצמצום בנגישות לנשק ובתפוצתו היא מפתח לצמצום ברמות הפשיעה החמושה ובפגיעות מכל הסוגים מכלי ירייה. מדובר בקו פרגמטי והגיוני של חזרה למדיניות שגובשה והומלצה באין ספור ועדות ובחינות. חשוב להדגיש שהצמצום שישראל נוקטת הוא יחסי בלבד ולא מרחיק לכת, בהשוואה למדינות כמו יפן, בריטניה ואחרות.

מבחינת קואליציית "האקדח על שולחן המטבח" דרך המלך היא **צמצום של התבחינים** כדי לחזור למדיניות שהיתה נהוגה במשך שנים לפני שזו שונתה על ידי השר לשעבר, גלעד ארדן.

צעדים מינימליים להחזרת מדיניות הצמצום כוללים: ביטול התבחין של רובאי 08-07 וביטול התבחין המשמר (מצ"ב שוב לנוחותכם נייר העמדה שלנו, המפרט עמדתנו לגבי תבחינים אלו והבעייתיות שבהם).

במסגרת המאמץ החיוני לצמצום הנגישות לכלי ירייה בתוך בתים ומשפחות וברחובות, קואליציית "האקדח על שולחן המטבח" ממליצה בכל פה לחזור בנוסף גם למדיניות של איסוף נשק מאבטחים, בהתאם לחוק ללא הארכות נוספות של הוראת השעה המחריגה.

בנוסף, נדרש **הידוק משמעותי ביותר בפיקוח על כלי ירייה**. יש לפעול לחיזוק הפיקוח בנוסף ולא במקום הסעיף הקודם של צמצום הנגישות לנשק ע"י צמצום התבחינים. בהקשר זה, חשוב להתריע על כך שהמצב החוקי היום אינו מקנה לרשויות הפיקוח סמכויות אכיפה (על פי דוח "ועדת רונן" שבחנה את הנושא לפני שנתיים בלבד: "אין היום סמכויות אכיפה למפקחים בחוק", עמ' 71), ובדיקות חוזרות של מבקר המדינה מצאו ליקויים חמורים בפיקוח על כלי ירייה אזרחיים. לכן, בנסיבות הנוכחיות, הידוק הרגולציה, רצוי ומבורך ככל שיהיה, אינו מהווה פתרון מספק לבעיית חימוש-היתר של המרחב האזרחי בישראל.

להלן צעדים שניתן לנקוט כדי להבטיח פיקוח מהודק וטוב יותר:

1. לחייב את המחזיקים בנשק, כולל נשק אזרחי פרטי וארגוני וכן נשק של כוחות הביטחון, בביטוח צד ג' לטובת מי שעלול להיפגע משימוש לא מורשה, לא חוקי ולא תקין בנשק. במקרה של כוחות הביטחון, הביטוח יהיה ע"י גוף הביטחון.

2. נשק אזרחי ארגוני – נכון להיום הליכי הרישוי לקבלת רשיון ארגוני כ"מפעל ראוי" מקלים יותר מהליכי הרישוי לקבלת נשק פרטי (ראו, למשל, דוח "ועדת רונן", עמ' 62: "האנשים שמקבלים נשק באמצעות ארגונים ראויים, מפעל ראוי ומשרד ממשלתי לא באים במגע עם האגף. בתחום הרישוי הארגוני הסמכות מתחלקת בין גורמים מספר. מצב זה אינו רצוי", וכן עמ' 25: "הליך הרישוי לגבי ארגונים אלה מתבצע על ידי בעלי רישיון מיוחד ולא על ידי האגף לרישוי כלי ירייה"). בהתאם לכך, ראינו בשנים האחרונות מעבר מרישוי פרטי לרישוי ארגוני, ועליה משמעותית במספרי המורשים לשאת נשק אזרחי ארגוני. אין לכך שום הצדקה, כבר בשנת 2005 קבעה "ועדת בריקר" שקיים

חימוש-יתר של המרחב הציבורי בנשק ארגוני, ובסופו של דבר נושאי הנשק הם "פרטים נושאי נשק", ויש להבטיח את כשירותם באופן מהודק.

3. בעל רשיון מיוחד – קיימים למעלה מ-1000 גופים אזרחיים (מפעלים, יישובים, חברות שמירה, מטווחים וכיוצ"ב) שמחזיקים ברשיון מיוחד המתיר להם להתחמש בנשק. לכל גוף כזה ממונה "בעל רשיון מיוחד" שהוא אדם ספציפי שאחראי על הנשק ומחזיקי הנשק באותו הגוף. יש להבטיח פיקוח הדוק של האגף לרישוי כלי ירייה על בעל הרשיון המיוחד בכל ארגון ועל אופן תפקודו. בין השאר יש להבטיח את הדברים הבאים:

א. חובת ביטוח צד ג' של הגוף בקשר עם שימוש בנשק.

ב. קביעת תנאי כשירות והכשרה בכל הנוגע לניהול אנשים הנושאים ומשתמשים בנשק, ומתן סמכויות בקשר עם זה. חובות דיווח לאגף לרישוי כלי ירייה. (לתשומת לב – בהעדר הסדרה ממשלתית בעניין זה, עיריית תל אביב לקחה על עצמה להכין נוהל פנימי של ניהול נושאי הנשק בעירייה. שם למשל, מתבצעות בדיקות עיתיות לוודא מה מצבו של כל נושא נשק מבחינה אישית, כלכלית וכיוצ"ב. זו רק דוגמא לסוג ההכשרה והכשירות שיש לקיים עבור בעל הרשיון המיוחד. מן הסתם המשטרה מומחית בתחום זה).

ג. הגבלה אחידה על תקופת התוקף הרשיון המיוחד, שנכון להיום אינה קיימת. הדבר יאפשר פיקוח ודיווח על המצב באותו גוף.

ד. הגבלת מספר כלי ירייה שבעל רשיון מיוחד יכול להיות אחראי עליהם, בשל מוגבלות ביכולת הפיקוח על נושאי הנשק.

ה. קביעת חובות דיווח שוטפים של בעלי הרשיון המיוחד לגוף המפקח והאחראי עליהם – האגף לרישוי כלי ירייה.

ו. ממלאי מקום של בעל רשויות מיוחד – בהתאם לחוק דהיום , יכול בעל רשיון מיוחד למנות לעצמו ממלאי מקום. יש לקבוע כי אלו חייבים לעמוד באותם תנאים, הכשרות, חובות ודרישות כמו בעל הרשיון המיוחד בעצמו.

4. בטיחות בארגון המחזיק בכלי ירייה –

א. יש לחייב, כתנאי לקבלת הרשיון ו/או חידושו, קיומם של תנאים המאפשרים החזקה והובלה של כלי היריה תוך שמירה על בטיחות. זאת לאור ריבוי העדויות המצביעות על כשלים בפיקוח על מאגרי נשק ארגוני ומעבר של כלי היריה ממאגרים אלה לידי גורמי פשע.

ב. יש לקבוע חובת הפקדת נשק ארגוני בארגון בתום העבודה, בדומה לחובה הקיימת לגבי מאבטחים בחוק. ככל שמבקשים להחריג גוף או נושאי נשק, יש לעשות זאת בכפוף להצגת צורך מוכח ולזמן מוגבל. הצורך המוכח, על בסיס נתונים שיוצגו, וכן לחייב לבדיקה מחדש של ההחרגה בכל 3 חודשים. אין להתיר החרגה על בסיס "מאמץ בלתי סביר" או עלויות כלכליות (יצוין כי לפני החלת הוראת השעה, הגופים החמושים שפעלו תחת החוק התארגנו לתת מענה מספק לאיסוף ואחסון כלי היריה בתום משמרת העבודה).

5. גופי ביטחון – גופים אלה מוגדרים כגופי רישוי עצמאיים ואין עליהם פיקוח למעשה של האגף לרישוי כלי ירייה. לכל הפחות יש לקדם את הדברים הבאים:

א. ביטוח צד ג׳ כמפורט לעיל.

ב. הקמה (אם אין) של מאגרי מידע ושיתוף המידע עם האגף לרישוי כלי ירייה, בנוגע לכל הנתונים הקשורים לנשק של גוף הביטחון, לרבות מלאים, גנבות וכיו״ב, עם דגש על השימוש וההימצאות של הנשק במרחב הציבורי.

ג. שיתוף ידע עם האגף לרישוי כלי ירייה על שינוי במצבם של נושאי נשק ובעלי רשיונות (בפועל זה לא קורה, וידועים מקרים שבהם אדם שנמנע ממנו לקבל נשק בצבא, קיבל רישיון אזרחי לשאת כלי ירייה ששימוש אותו אח״כ לרצח).

6. מאגר מידע של האגף לרישוי כלי ירייה – יש להוסיף מידע על קורבנות, תקריות ואירועי ירי בנשק, כולל גם נשק של גופי ביטחון, בפילוח לפי מגדר, גיל, לאום, איזור מגורים, נסיבות האירוע, וסיבת הפגיעה או המוות. כיום לא מתאפשר מעקב אחרי קורבנות נשק כמדד ליעילות מדיניות כלי הירייה ויישום הוראות החוק.

7. כשירות מקבל הרשיון – אחד הדברים הקריטיים הוא קבלת מידע על האדם המבקש רישיון לנשיאות נשק ועל מצבו. ברגיל, אין לרשויות מידע מסוג זה על האדם, וזה מצב מבורך. אבל עם הפנייה לקבלת נשק, יש צורך בקבלת מידע על האדם בכל הנוגע לרמת מסוכנותו, מצבו הבריאותי והנפשי, קשיים כלכליים מיוחדים וכיו״ב. רשיון לנשק, שהוא כלי קטלני, מחייב בוויתור על סודיות מסוג זה. זמינות של כלי ירייה משפיעה ישירות על סביבתו המיידית של נושא הנשק, והמידע הנחוץ צריך להיאסף גם מתוך סביבה זו ולא רק ממקורות מוסדיים. ועדת רונן, למשל, המליצה על התניית כל אישור לרישיון נשק בקבלת מידע מרשויות הרווחה. במקומות כמו קנדה מבקשים על פי חוק מידע ממכרים שונים, אפשר לקבל מידע בריאותי וכלכלי וכיו״ב.

בדיקה זאת חייבת להיות עיתית ולא חד פעמית, כל שנה בכפוף לחידוש פוליסת הביטוח (כמו ברכב).

8. חובות זהירות – יש להטיל חובות זהירות ואחריות לא רק על מחזיקי הנשק, אלא גם על ״המפעלים הראויים״ וגם על גופי הביטחון. אחריות מוגברת ומקבילה גם שלהם במתן דין וחשבון על תאונות או שימוש לרעה בנשק, תביא לייתר פיקוח ולהפחתת נושאי הנשק למינימום.

9. קו חם לדיווח, אפשר אנונימי, על חשש ו/או חשד של בני משפחה והאוכלוסייה הכללית מפני פעילות של מחזיקי נשק שעל פניו אינה עולה לכדי עבירה פלילית אולם מהווה עילה מספיקה לבחון את הזכאות של בעל הרישיון. עניינו בהכנסה של כלי ירי לזירה הפרטית והמשפחתית, ויש לתת מענה לתחושת האיום מנוכחות כלי ירי ו/או החרדה מקיומו.

10. הסכמה ואישור של בני משפחה, שכנים, לרבות בנות זוג קודמות, למתן נשק שיוחזק בביתם או בסביבתם. מקום שיש החזקה בבית, יש להבטיח בביקור פתע קיומה של כספת כתנאי למתן רישיון.

פרטים ליצירת קשר:

רלה מזלי , רכזת קואליציית האקדח על שולחן המטבח

דבי גילד-חיו, האגודה לזכויות האזרח